

Text Understanding as a Special Kind of Understanding

Розуміння тексту як специфічний вид розуміння

Nataliia Akimova¹

Ph.D. in Philology, Assistant
Professor, Postdoctoral student

Наталія Акімова¹

кандидат філологічних наук,
доцент, докторант

E-mail: natashashadow8@gmail.com
orcid.org/0000-0001-9952-1153

Alina Akimova²

Ph.D. in Philology,
Assistant Professor

Аліна Акімова²

кандидат філологічних наук,
доцент

E-mail: a_alina09@ukr.net
orcid.org/0000-0001-7546-2902
ResearcherID C-5824-2017

¹ *Pereiaslav-Khmelnytskyi
Hryhorii Skovoroda State
Pedagogical University*
✉ 30, Sukhomlynyskyi Str.,
Pereiaslav-Khmelnytskyi,
Kyiv Reg., Ukraine, 08401

¹ *ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний
університет імені Григорія
Сковороди»*
✉ вул. Сухомлинського, 30,
м. Переяслав-Хмельницький,
Київська обл., Україна, 08401

² *Interregional Academy of
Personnel Management*
✉ 2, Frometivska Str., Kyiv,
Ukraine, 203039

² *Міжрегіональна Академія
управління персоналом*
✉ вул. Фрометівська, 2, Київ,
Україна, 203039

*Original manuscript received March 13, 2018
Revised manuscript accepted September 25, 2018*

ABSTRACT

The analysis of modern theories of text understanding are presented in the article. Different theoretical methods and techniques were used for this purpose: deductive and inductive methods, analysis and synthesis, generalization, systematization and modeling as well as some interpretive methods that are based on specific principles of systemic, activity, cognitive and organizational approaches. The author notes that six approaches to the interpretation of understanding can be accentuated in modern psychological literature. They are understanding as knowledge, understanding as comprehension, understanding as interpretation, understanding as a process of solving tasks, understanding as the inclusion of new knowledge in the subject's experience, understanding as awareness. But only four of them are used to understand the text. The conclusion is made as a result of systematization of the achievements of these approaches. It is concluded that the process of text understanding is a complex process that occurs at several levels: from the simplest to perception, through interpretation (thinking and memory), to a higher level that is consciousness, where emotional identification and awareness are presented. As a result of understanding some organized ideas about the text (model, conclusions, mental representation) appear in the mind of the subject. Next they receive the verbal form and objectify as a secondary text (received from the recipient as a reaction to the read text), that represented concept or secondary meanings. The process and the result of text understanding depend on some subjective factors (the recipient experience (apperception), subjective state at the time of reception, the cultural and historical context) and some objective factors (textual or semantic dominants). Context forms not only preliminary expectations, but also verifies the final result of understanding. It is a new secondary meanings, that accord with already existing senses in the mind. Thus the semantic level of reader consciousness enrich and reorganize, that are represented as change in behavior.

Key words: *understanding, text understanding, perception, interpretation, emotional identification, awareness, experience, knowledge, secondary text.*

Вступ

Відповідно до традиційних уявлень термін «розуміння», як правило, використовується у психології у широкому значенні стосовно будь-яких ситуацій, що потребують від людини свідомого осмислення. Контекст практичного вживання цього терміну часто представляється ситуацією розуміння тексту чи мовлення. У підручниках з психолінгвістики існує досить чіткій поділ на розділи продукування та розуміння мовлення. Сучасні психологи стверджують, що розуміння текстів є всеохоплюючою потребою

людського життя, адже щодня кожен з нас стикається з проблемою зрозуміти певну сукупність взаємопов'язаних думок в усній чи писемній формі, які виявляються у мовленні. Проблема розуміння активно досліджувалась і досліджується філософами, психологами, дидактами, методистами (Дейк & Кинч, 1988; Залевская, 1990; Чепелева, 1992; Новиков, 1999; Знаков, 2005; Морозкина & Насанбаева, 2013; Cummine, Cribben, Luu, Kim, Bakhtiari, Georgiou & Boliek, 2016; Foucart, Romero-Rivas, Gort & Costa, 2016; Hubers, Snijders & Hoop, 2016; Akimoto, Takahashi, Gunji, Kaneko et al., 2017; Bitan, Kaftory, Meiri-Leib, Eviatar & Peleg, 2017; Bosco & Gabbatore, 2017; Sharon & Thompson-Schill, 2017; de Freitas, Peruzzi & Deacon, 2018; Giustolisi, Vergallito, Cecchetto & Lauro, 2018; Hahne, Goldhammer, Kröhne & Naumann, 2018; Houghton, 2018; Mason, Scrimin, Zaccoletti, Tornatora & Goetz, 2018; Ohadi, Brown, Trub & Rosenthal, 2018 та ін.). Дослідники відзначають, що й досі недостатньо вивчено механізми розуміння, його структуру, генезу, немає однозначного визначення поняттєвого апарату теорії розуміння, змішуються поняття «розуміння-усвідомлення». Отже, розуміння тексту є центральним завданням у його опрацюванні.

Мета статті – структурувати теоретичні розробки, акцентувати їх внесок у загальну теорію розуміння, проаналізувати суть процесу розуміння, спробувати визначити послідовність та результат розуміння.

Методи та методика дослідження

Для досягнення зазначеної мети були використані наступні теоретичні методи і методики: а) дедуктивний як шлях від абстрактного до конкретного; б) індуктивний як узагальнення фактів; в) аналіз як шлях від цілого до частин; г) синтез як шлях від частин до цілого; д) узагальнення як перехід на більш високу ступінь абстракції шляхом виявлення загальних ознак (властивостей, відношень, тенденцій розвитку і т. п.) предметів; е) систематизація як зведення розрізнених знань у єдину наукову систему; є) моделювання як створення спрощеної моделі психологічного явища з метою його докладного дослідження. Модель зазвичай трактується у наукових працях як мислено уявлювана або матеріально реалізована система, яка, відображаючи або відтворюючи об'єкт дослідження, здатна заміщати його так, що її вивчення дає нам нову інформацію про цей об'єкт. Застосування цього підходу передбачає створення моделі

розуміння тексту з визначенням послідовності та етапів цього процесу, його внутрішнього змісту та кінцевого результату за умови врахування чинників, які визначають сутнісні особливості розуміння. Також використовувалися інтерпретаційні методи, що ґрунтуються на конкретних принципах системного, діяльнісного, когнітивного та організаційного підходів. Вони спрямовані на пояснення отриманих результатів з точки зору первинних припущень та посилань, інтеграцію отриманих емпіричних закономірностей у єдину наукову картину світу.

Результати та дискусії

Аналіз теоретичної літератури демонструє, що тлумачення терміну «розуміння тексту» відбувається кількома різними способами, що співвідносяться з деякими з акцентованими нами раніше підходами щодо дефініції розуміння загалом (узагальнено ці підходи представлено у таблиці 1).

Таблиця 1. Теорії розуміння у сучасній психології

Підхід	Ідея	Представники
Розуміння як пізнання	Розуміння як процес і результат відкриття істини	Селицкая, 1976; Ракитов, 1986; Брудный, 1991
Розуміння як осмислення	Розуміння як згоргання і відтворення смислів. У всьому є сенс, потрібно лише його знайти і відновити	Лурия, 1975; Автономова & Филатов, 1981; Чепелева, 1992; Морозкина & Насанбаева, 2013; Орап, 2014; Foucart, Romero-Rivas, Gort & Costa, 2016; Bitan, Kaftory, Meiri-Leib, Eviatar & Peleg, 2017; Sharon & Thompson-Schill, 2017; Giustolisi, Vergallito, Cecchetto, Varoli & Lauro, 2018; Houghton, 2018; Mason, Scrimin, Zaccoletti, Tornatora & Goetz, 2018
Розуміння як інтерпретація	Розуміння може бути лише одне, а інтерпретацій – багато	Гадамер, 1988; Нестерова, 2009
Розуміння як процес розв'язування задач	Розуміння як процес переходу від однієї стадії до іншої, від впізнання до родового поняття, далі смислу видового поняття, потім	Торндайк, 1935; Downs & Stea, 1973; Fodor, 1975; Костюк, 1980; Дейк & Кинч, 1988; McKoon & Ratcliff, 1992; Graesser, Singer & Trabasso, 1994; Zwaan, Langston & Graesser, 1995; Graesser, Wiemer-Hastings & Wiemer-Hastings, 1996

Розуміння як включення нових знань в досвід суб'єкта	Розуміння як процес збагачення досвіду, накопичення знань пояснень	O'Brien, 1998; Van den Broek, Young, Tzeng & Linderholm, 1999; Карпа, 2010; Рапопорт & Герц, 2011; Schank 1986; Виноград & Флорес, 1996
Розуміння як усвідомлення	Розуміння здійснюється не лише шляхом раціонального мислення, воно включає почуття, переживання, відносини і т.п. і є функцією свідомості	Зинченко, 1997; Знаков, 2005; Максименко, 2010

Звуження контексту до ситуації розуміння лише тексту (усного чи письмового) закономірно зменшує кількість шляхів тлумачення цього поняття. Тлумачення «розуміння тексту як пізнання» майже не трапляється відносно процедури трактування тексту, оскільки у загальнонауковому філософському розумінні результатом пізнання є істина, а спроби стверджувати, що вдалося пізнати істинний сенс тексту не є виправданими, оскільки не піддаються верифікації, враховуючи, що сенс (як істинний, якщо це можливо, так і інші) не є приналежним тексту, а виникає в процесі читання та розуміння. Підхід «розуміння як інтерпретація» також рідко використовується, здебільшого дослідники цієї проблеми сходяться у думці, що інтерпретація є частиною процесу розуміння (тобто є вужчим поняттям), його етапом або результатом. Розуміння тексту переважно тлумачать наступним чином:

1. Розуміння тексту як процес розв'язування задач. Цей підхід найбільш поширений у публікація щодо розуміння тексту. Але при цьому дослідники зосереджують увагу не на тому, що відбувається в процесі розуміння, що є одиницею розуміння, а на тому, як це відбувається, які етапи і операції призводять до розуміння. Зокрема:

1.1 На думку Г.Д. Чистякової, розуміння тексту – це виділення денотатів, тобто предметів і відношень між ними, які позначені мовними виразами.

1.2 У теорії конструювання стверджується, що читач, не маючи часу на побудову розширеної просторової моделі, створює її мінімально логічний варіант (Graesser, Singer & Trabasso, 1994: 371–395).

1.3 Згідно гіпотези мінімалізму – читач зазвичай швидко генерує ті висновки, що звертаються до оперативної пам'яті, і на їх основі вибудовує послідовність тексту (McKoon & Ratcliff, 1992: 440–466).

1.4 3CAPS модель акцентує три основи розуміння: (1) теоретична база, (2) сукупність стандартних інструкцій та (3) сукупність інтерактивних дій. Ця теорія підкреслює, що різні типи висновків пояснюються використанням різних механізмів розуміння (Graesser, Wiemer-Hastings & Wiemer-Hastings, 1996: 25).

1.5 Модель інтеграції конструкції свідчить, що у процесі розуміння читач намагається реконструювати не тільки передбачуване (intended) значення тексту, виражене автором різними способами в тексті або в контексті, а і значення, найбільш релевантне з точки зору його інтересів і цілей так, щоб були інтегровані всі пропозиції і всі факти, моделі дискурсу автора і читача, при чому цей процес відбувається онлайн, а не як згадування (відтворення) (Дейк & Кінч, 1988: 153–211). Розуміння відбувається як на основі інформації, що надходить, так і деяких попередніх знань про об'єкт, а також іншої внутрішньої когнітивної інформації: переконань, установок, мотивів, цілей і завдань, пов'язаних з обробкою цієї інформації. Способом побудови ментальної моделі об'єкта є побудова робочих гіпотез щодо значення фрагмента в структурі тексту, зване авторами стратегією. Т.А. ван Дейк і В. Кінч в своїй моделі виділяють три основні різновиди стратегій: пропозиційні, макропропозиційні, стратегії локальної когерентності (зв'язності) ... Результатом розуміння є побудова ситуативної (Дейк & Кінч, 1988) або ментальної моделі, при цьому структура сприйнятого тексту трансформується в глибинну репрезентацію, що складається з простих стверджувальних пропозицій.

1.6 У концепції побудови ментальних структур на основі принципу першого згадування (Gernsbacher, 1997) зазначається, що стрижнем побудови ментальної структури тексту є та інформація, що була представлена на початку, подальший зміст «нанизується» на цей стрижень (цит. по: Федорова, 2014: 311).

1.7 Модель резонансу вказує, що прочитане вступає у резонанс з пам'яттю читача, що позначається уповільненням читання, відповідно основою обробки тексту є поняття і механізми пам'яті (Myers & O'Brien, 1998: 131–157).

1.8 Ландшафтна модель передбачає, що розуміння зосереджено навколо концептуальних «піків» та «западин», у кожному новому циклі читання увага чи робоча пам'ять переключається з прочитаного на нові змістовні коливання, що й утворює ландшафт розуміння тексту (Van den Broek, Young, Tzeng & Linderholm, 1999: 64).

1.9 Згідно ідеї картування в результаті читання утворюються когнітивні карти, або ментальні репрезентації, пов'язані із сприйняттям, кодуванням, зберіганням, декодуванням і використанням інформації про світ. Вони за своєю природою неповні і наділені деякими спотвореннями, девіаціями, що стає очевидним при втіленні когнітивних карт у матеріальній формі (Downs & Stea, 1973: 8–26).

1.10 Відповідно до моделі кубиків. І.Б. Карпи розуміння складається з актів кодування повідомлення та його декодування. При цьому зміст декодованого повідомлення буде відрізнятися від змісту повідомлення, яке кодував адресант (Карпа, 2010: 49). Але вчений зазначає, що «процес рецепції найчастіше обумовлюється самим адресатом; реципієнт є не пасивним, а радше активним декодувальником, оскільки зміст повідомлення великою мірою залежить від позицій адресата.. відправлені адресантом елементи (кубики) змісту дають змогу адресатові скласти з них свою конструкцію твору» (там само).

1.11 Прихильники моделі індексації подій (Zwaan, Langston & Graesser, 1995) акцентують увагу на різній цінності інформації для реципієнта (Zwaan, Langston & Graesser, 1995: 292–297). Н.О. Золотова виокремлює певне «ядро», одиниці якого відіграють особливу роль в процесі мовленнєво-мисленнєвої діяльності, ідентифікації інших одиниць і т. д., а також менш активну «периферію» (цит. по: Залевская, 1990: 183). В.Л. Роднянський застосовує до таких одиниць термін «ключові слова», що скеровують процес розуміння через актуалізацію схем знань про світ, врахування прийнятих в соціумі норм і оцінок, знання інтервербальних зв'язків і відносин тощо (там само). У російській та українській психолінгвістичній науковій літературі ця модель отримала назву теорії домінанти. Ідея нерівноправності мовних одиниць у розумінні тексту активно обговорюється також у сучасній лінгвістиці (Дорофеев, 2003: 109). Відповідно до поглядів А.В. Моклиці,

домінантою «є засіб, що привертає увагу, виділяється на тлі мовного потоку. Такі уривки найбільш помітні в романі» (Моклиця, 2005: 63). Мовна домінанта – це стилістичний засіб, що є вершиною мовної ієрархії художнього стилю (найважливіший елемент мовного рівня); фокусувальний компонент, який організовує і підпорядковує інші елементи стилю (логічний, семантичний, естетичний центри); яскравий у мовному плані, часто повторюваний елемент (слово або конструкція-маркер), який визначає специфіку художнього тексту, є характерною ознакою авторського стилю, співзвучний із загальною установкою письменника (Моклиця, 2005: 73). На думку А.І. Новікова, домінанта, виникаючи у свідомості, стягує і переструктурує навколо себе зміст, і тим самим організовує певним чином семантичний простір. Знаходження таких домінант, можливо, і є перехід на смисловий код, який безпосередньо не спостерігається, але усвідомлюється як такий всіма. Зовнішнім проявом домінантності в тексті, очевидно, є оперування такими одиницями, як ключові слова, смислові віхи, опорні пункти, що створюють своєрідний «рельєф», який формується у свідомості (Новиков, 1999: 7).

Загальною рисою представлених теорій є спроба визначити текстові чи ментальні опори, що визначають послідовність розуміння. Попри деякі розбіжності у трактуваннях, ми бачимо, що основними факторами визначають денотати, асоціації зі спогадами, значення, заголовки або початкові фрагменти, концептуальні піки та западини, домінанти тощо. Це свідчить, що розробники цих теорій дійшли єдності щодо нерівноправності текстових одиниць у розумінні змісту. Це положення є важливим здобутком психології розуміння. Ми поділяємо зазначену ідею і у подальшому для позначення важливих для розуміння текстових одиниць будемо використовувати термін «домінанта». Також у межах підходу «розуміння як процес розв'язування задач» сконцентровано увагу навколо питання результатів розуміння, що набувають форми вторинного тексту (McKoon & Ratcliff, 1992; Zwaan, Langston & Graesser, 1995; Новиков, 1999; Моклиця, 2005), мінімальної моделі тексту (Дейк & Кинч, 1988; Graesser, Singer & Trabasso, 1994), висновків (Graesser, Wiemer-Hastings & Wiemer-Hastings, 1996), когнітивних карт чи ментальних репрезентацій (Downs & Stea, 1973). Можна стверджувати, що в результаті розуміння у свідомості

суб'єкта виникають певні організовані уявлення щодо тексту (модель, висновки, ментальна репрезентація), які у подальшому набувають вербальної форми, об'єктивуючись як вторинний текст. Вимога до об'єктивності наукового дослідження змушує нас зосередитися на кінцевому, об'єктивованому результаті розуміння – вторинних текстах, отриманих від реципієнта як реакція на прочитаний текст. Г.І. Ісенбаєва операціоналізує це поняття наступним чином: «Вторинний текст – репрезентант закономірних гносеологічних продуктів процесу раціоналістичного розуміння початкового тексту – є знаком в ситуації керованого семіозису. Він об'єктивує з лексичних і граматичних значень знання, що виокремленні суб'єктом, у вигляді системи впорядкованих узгоджених думок і відповідних висловів. Він дозволяє моделювати процес логічних висновків, здійснюваних суб'єктом на етапах чуттєвого і раціонального розуміння (пізнання) тексту (Ісенбаєва, 2010: 9).

2. Розуміння тексту як осмислення. Прихильники цього підходу акцентують увагу на смислах, що виникають у свідомості читача в процесі взаємодії з сукупністю знаків (текстом), при цьому дослідники прагнуть систематизувати процес виникнення смислів та класифікувати їх певним чином, зокрема:

2.1 В.В. Знаков наголошує, що сенс тексту культурно та історично обумовлений добою його створення. «Інтерпретація – це така робота мислення, яка полягає в розшифровці смислів, прихованих в культурі. Розшифрувати зміст – значить за буквальним значенням слів побачити все багатство можливих смислів. Інтерпретувати – означає йти від явного сенсу до сенсу прихованого (Знаков, 2005: 45–46)...Той факт, що сприйняття включає і процеси розуміння, був підтверджений результатами експериментів і теоретично осмислений в концепції С.Л. Рубінштейна. Він писав: «Будучи усвідомленням предмета, сприйняття людини нормально включає акт розуміння, осмислення» (Знаков, 2005: 58). Отже, дослідник акцентує важливість контексту в процесі формування сенсу, а результат розуміння визначає як поняття: «В межах герменевтичної традиції поняття утворюються не як результат відображення світу, а як результат його розуміння» (Знаков, 2005: 44). Схожих поглядів дотримується також Е.А. Морозкіна, Е.Р. Насанбаєва та ін. (Морозкіна & Насанбаєва, 2013: 86).

2.2 У дослідженнях Н.В. Чепелевої розуміння тексту характеризується як вид комунікативно-пізнавальної діяльності, як процес засвоєння і породження смислів, основними характеристиками якого є відтворення смислу концепту вихідного повідомлення, осмислення або привнесення свого смислу у текст і переосмислення, результатом якого є синтез нового смислу, що народжується у процесі активного творчого читання. Процес розуміння тексту передбачає усвідомлення авторського концепту, інтерпретацію як процес осмислення або привнесення свого смислу у текст і діалогічну взаємодію читача з текстом, внаслідок якої з'являються нові смисли (Чепелева, 1992: 23). Отже, науковець підкреслює роль інтерпретатора у процесі розуміння, а його результатом вважає вторинний смисл.

Загалом, у межах підходу «розуміння тексту як осмислення» акцентовано такі безумовно важливі аспекти цього процесу як залежність від культурного й історичного контексту та суб'єктивність, що вноситься особистістю інтерпретатора. Результатом розуміння при цьому вважається поняття або вторинний смисл. Нажаль, і те, і інше є ментальними утвореннями, що поки що не піддаються безпосередньому науковому дослідженню, тому у подальшому будемо аналізувати як результат розуміння вторинний текст, у якому вони репрезентуються.

3. Розуміння тексту як усвідомлення. Цей підхід ще тільки розробляється в межах психології розуміння, продовжуючи традиції вчених, що розглядали розуміння як осмислення. Наразі він активно застосовується щодо розуміння тексту, зокрема:

3.1 У класичній психології розуміння мовлення є завершальною стадією процесу переведення, коли людина співвідносить зміст сприйнятого із змістом свідомості та різними чинниками діяльності (Максименко, 2010: 103).

3.2 Прихильники наративної психології проводять аналогію між розумінням тексту і розумінням людиною самої себе, своєї поведінки і подій свого життя, розуміння інтерпретується як осягнення суб'єктом світу переживань і думок інших людей і себе в єдиній моделі ментального досвіду під час розповіді про нього (Знаков, 2005: 37–44). У такому вторинному тексті має бути раціональна та емоційна узгодженість. Певно така узгодженість є необхідною умовою будь-якого вторинного тексту як результату

розуміння. Якщо це так, то, відповідно, у процесі розуміння має бути етап раціонального узгодження сприйнятого тексту з власним досвідом, пам'яттю (назвемо цей етап інтерпретація) та емоційного узгодження, емпатії щодо авторських інтенцій (назвемо цей етап емоційною ідентифікацією).

3.3 У психосемантиці розуміння – це осмислення місця, функції даності в контексті якогось цілого (В.Ф. Петренко). Розуміння – це завжди зіставлення предмета розуміння з ціннісними уявленнями суб'єкта, з прийнятими ним соціальними, груповими, моральними та іншими нормами поведінки. Якщо те, що людині необхідно зрозуміти, розходиться з її очікуваннями, то у неї виникають труднощі з розумінням ситуації (Знаков, 2005: 140). У дослідженнях В.Ф. Петренко і його співробітників доведено, що духовність людини породжується в процесі засвоєння нею значень, об'єктивується в суспільній свідомості, і виявляється в «прихованих» за значеннями смислах (там само: 149). Отже, ці вчені акцентують ще один важливий контекст розуміння – соціальний, а також підкреслюють роль контексту у формуванні очікувань адресата.

Загалом, важливим здобутком зазначених концепцій є наголошення ролі свідомості в процесі розуміння, розуміння не обмежується лише когнітивними процесами, воно передбачає подальше усвідомлення прочитаного. Це дозволяє розглядати процес розуміння як складний процес, що відбувається на кількох рівнях: від найпростішого – сприймання, через інтерпретацію (за допомогою мислення та пам'яті), до вищого рівня – свідомості, де відбувається емоційна ідентифікація й усвідомлення. Також стверджується, що контекст формує не лише попередні очікування, а й кінцевий результат розуміння має узгоджуватися з контекстом (чинниками діяльності).

4. Розуміння як включення нових знань в досвід суб'єкта.
Іноді розумінням тексту називають звернення досвіду людини на текст з метою освоєння тих частин його змістовності, які не вдається освоїти за допомогою звичних дій смислового сприйняття. Це звернення досвіду на текст є процес, який згасає в предметі не в рівному розумінню, а саме – в знанні. Таким чином, розуміння тексту (як, зрозуміло, і його смислове сприйняття) є один із способів виробництва знання, хоча воно і не дорівнює знанню, а

лише сприяє його появі. Такої думки дотримується Г.І. Богін (<http://linguistics-online.narod.ru/index/0-240>).

Висновки

Аналіз літературних джерел дав змогу встановити низку спільних тез, що дають можливість обґрунтувати наступні уявлення про процес розуміння тексту: процес розуміння – це складний процес, що відбувається на кількох рівнях: від найпростішого – сприймання, через інтерпретацію (за допомогою мислення та пам'яті), до вищого рівня – свідомості, де відбувається емоційна ідентифікація й усвідомлення. В результаті розуміння у свідомості суб'єкта виникають певні організовані уявлення щодо тексту (модель, висновки, ментальна репрезентація), які в подальшому набувають вербальної форми, об'єктивуючись як вторинний текст (отриманий від реципієнта як реакція на прочитаний текст), у якому репрезентовані поняття або вторинні смисли. Процес і результат розуміння залежать як від суб'єктивних факторів (досвід реципієнта (аперцепції), його суб'єктивний стан на момент рецепції, культурний та історичний контекст), так і від об'єктивних факторів (текстові або смислові домінанти). Контекст формує не лише попередні очікування, а й верифікує кінцевий результат розуміння.

У результаті розуміння тексту створюються нові – вторинні смисли, які певним чином узгоджуються з вже наявними у свідомості реципієнта, таким чином збагачується і переструктурується смисловий прошарок свідомості читача, що виявляється врешті-решт у зміні поведінки.

У подальших дослідженнях плануємо визначити психологічні особливості розуміння інтернет-тексту.

Література

- Автономова, Н.С., Филатов, В.П. Понимание как логико-гносеологическая проблема. *Вопросы философии*. 1981. № 5. С. 164–169.
- Брудный, А.А. Понимание и текст. *Загадка человеческого понимания*. Москва : Политиздат, 1991. 175 с.
- Богин, Г.И. (н.д.). Типология понимания текста. *Лингвистика онлайн*. Режим доступа: <http://linguistics-online.narod.ru/index/0-240>
- Виноград, Т.М., Флорес Ф.Н. О понимании компьютеров и познания. *Язык и интеллект*. Москва : Прогресс, 1996. С. 185–229.
- Гадамер, Г.-Г. *Истина и метод*. Москва : Прогресс, 1988.
- Дейк Т.А., Кинч В. Стратегии понимания связного текста. *Новое в зарубежной лингвистике*. 1988. Вып. 23. С. 153–211.

- Дорофеев, Ю.В. Проблема соотнесенности языковых средств в художественном тексте (на материале стихотворения В. Высоцкого «В дорогу живо...»). *Культура народов Причерноморья*. 2003. № 38. С. 109–112.
- Залевская, А.А. Слово в лексиконе человека. Психолингвистическое исследование. Воронеж, 1990.
- Зинченко, В.П. Работа понимания. *Психологическая наука и образование*. 1997. № 3. С. 42–52.
- Знаков, В.В. Психология понимания: Проблемы и перспективы. Москва : Изд-во «Институт психологии РАН, 2005.
- Исенбаева, Г.И. Методология порождения вторичного текста: когнитивный аспект : автореф. дисс. ... докт. филол. наук. Уфа, 2010.
- Карпа, І.Б. Функціональні та прагматичні характеристики інтерактивної віртуальної комунікації (на матеріалі інформаційно-довідкового сервісу Yahoo!Answers) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Херсон, 2010.
- Костюк, В.Н. Объяснение, предсказание, понимание. *Логико-гносеологические исследования категориальной структуры мышления*. Киев : Наукова думка. С. 246–261.
- Лурья, А.Р. Основные проблемы нейролингвистики. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1975.
- Максименко, С.Д. Загальна психологія. Київ : Центр учбової літератури, 2010.
- Моклиця, А.В. Мовні доміанти художніх стилів польського модернізму : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.03. Ін-т укр. мови НАН України. Київ, 2006.
- Морозкина, Е.А., Насанбаева, Э.Р. Интерпретация текста в герменевтической модели перевода. *Вестник Башкирского университета*. 2013. № 18(1). С. 86–87.
- Нестерова, Н.М. Психолингвистика текста, или есть ли смысл в тексте? *Вопросы психолингвистики*. 2009. № 9. С. 213–219.
- Новиков, А.И. Смысл: семь дихотомических признаков. *Теория и практика речевых исследований*. Москва : МГУ, 1999. С. 132–144.
- Орап, М.О. Психологічні основи організації мовленнєвого досвіду особистості : дис. ... докт. психол. наук: 19.00.01. Луцьк: Луцький ДУ, 2014.
- Ракитов, А.И. Понимание и рациональность. *Вопросы философии*. 1986. Вып. 7. С. 69–73.
- Рапопорт, Г.Н. Биологический и искусственный разум: Ч. 1. Сознание, мышление и эмоции. Москва : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2011.
- Селицкая Л.А. Гносеологическая природа понимания: дисс. ... канд. филос. наук. Ленинград, 1976.
- Торндайк, Э. Процесс учения у человека. Москва : Учпедгиз, 1935.
- Чепелева, Н.В. Психологія читання навчальної та наукової літератури в системі професійної підготовки студентів : автореф. дис. ... докт. психол. наук. Київ : КДПІ ім. М.П. Драгоманова, 1992.
- Федорова О. Экспериментальный анализ дискурса. Москва : Языки славянской культуры, 2014. 512 с.
- Akimoto, Y., Takahashi, H., Gunji, A., Kaneko, Y., Asano, M., Matsuo, J., Ota, M., Kunugi, H., Mazuka, R., & Yoko, Y. (2017). Alpha band event-related desynchronization underlying social situational context processing during irony comprehension: A magnetoencephalography source localization study. *Brain and Language*, 175, 42–46. doi.org/10.1016/j.bandl.2017.09.002

- Bitan, T., Kaftory, A., Meiri-Leib, A., Eviatar, Z., & Peleg, O. (2017). Phonological ambiguity modulates resolution of semantic ambiguity during reading: An fMRI study of Hebrew. *Neuropsychology*, 31(7), 759–777. doi: 10.1037/neu0000357
- Bosco, F.M., & Gabbatore, I. (2017). Theory of mind in recognizing and recovering communicative failures. *Applied Psycholinguistics*, 38(1), 57–88. doi.org/10.1017/S0142716416000047
- Cummine, J., Cribben, I., Luu, C., Kim, E., Bakhtiari, R., Georgiou, G., & Boliek, C.A. (2016). Understanding the role of speech production in reading: Evidence for a print-to-speech neural network using graphical analysis. *Neuropsychology*, 30(4), 385–397. doi.org/10.1037/neu0000236
- De Freitas, P.V., Peruzzi, Ella Da, Mota, M.M., & Deacon, S.H. (2018). Morphological awareness, word reading, and reading comprehension in Portuguese. *Applied Psycholinguistics*, 39(3), 507–525. doi.org/10.1017/S0142716417000479
- Downs, R.M., & Stea, D. (1973). Cognitive maps and spatial behavior: Process and product. In Downs, R.M. Stea (Eds.), *Image and environment* (pp. 8–26). Chicago: Aldine Publishing Company DOI: 10.1002/9780470979587.ch41
- Foucart, A., Romero-Rivas, C., Gort, B.L., & Costa, A. (2016). Discourse comprehension in L2: Making sense of what is not explicitly said. *Brain and Language*, 163, 32–41. doi: 10.1016/j.bandl.2016.09.001
- Fodor, J.A. (1975). *The language of thought*. Harvard: Harvard University Press. DOI: 10.2307/2184356
- Giustolisi, B., Vergallito, A., Cecchetto, C., Varoli, E., & Lauro, L.J. (2018). Anodal transcranial direct current stimulation over left inferior frontal gyrus enhances sentence comprehension. *Brain and Language*, 176, 36–41. DOI: 10.1016/j.bandl.2017.11.001
- Graesser, A.C., Singer, M., & Trabasso, T. (1994). Constructing inferences during narrative text comprehension. *Psychological Review*, 101, 371–395.
- Graesser, A.C., Wiemer-Hastings, P., & Wiemer-Hastings, K. (2001). Constructing Inferences and Relations during Text Comprehension. In Sanders, Schilperoord & Spooren (Eds.), *Text representation: linguistic and psycholinguistic aspects* (pp. 21–26). Amsterdam / Philadelphia: Benjamins.
- Hahne, C., Goldhammer, F., Kröhne, U., & Naumann, J. (2018). The role of reading skills in the evaluation of online information gathered from search engine environments. *Computers in Human Behavior*, 78, 223–234. doi.org/10.1016/j.chb.2017.10.004
- Houghton, G. (2018). Action and perception in literacy: A common-code for spelling and reading. *Psychological Review*, 125(1), 83–116. doi: 10.1037/rev0000084
- Hubers, F., Snijders, T.M., & Hoop, H. (2016). How the brain processes violations of the grammatical norm: An fMRI study. *Brain and Language*, 163, 22–31. doi: 10.1016/j.bandl.2016.08.006
- Mason, L., Scrimin, S., Zaccoletti, S., Tornatora, M.C., & Goetz, T. (2018). Webpage reading: Psychophysiological correlates of emotional arousal and regulation predict multiple-text comprehension. *Computers in Human Behavior*, 87, 317–326. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2018.05.020>
- McKoon, G., & Ratcliff, R. (1992). Inference during reading. *Psychological Review*, 99, 440–466.
- Myers, Jerome L., & Edward, J. O'Brien (1998). Accessing the discourse representation during reading. *Discourse Processes*, 26(2), 131–157. DOI: 10.1080/01638539809545042

- Ohadi, J., Brown, B., Trub, L., & Rosenthal L. (2018). I just text to say I love you: Partner similarity in texting and relationship satisfaction. *Computers in Human Behavior*, 78, 126–132. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.08.048>
- Schank, R.C. (1986). *Explanation patterns: Understanding mechanically and creatively*. Hillsdale, N.J.: Erlbaum.
- Sharon, E.M., & Thompson-Schill, L. (2017). Tracking competition and cognitive control during language comprehension with multi-voxel pattern analysis. *Brain and Language*, 165, 21–32. <https://doi.org/10.1016/j.bandl.2016.11.002>
- Van den Broek P., Young, M., Tzeng, Y., & Linderholm, T. (1999). The landscape model of reading. In H. van Oostendorp & S.R. Goldman (Eds.), *The construction of mental representations during reading* (pp. 71–98). Mahwah, NJ : Erlbaum.
- Zwaan, R.A., Langston, M.C., & Graesser, A.C. (1995). The construction of situation models in narrative comprehension: An event-indexing model. *Psychological Science*, 6(5), 292–297. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-9280.1995.tb00513.x>

References

- Avtonomova, N.S., & Filatov, V.P. (1981). Ponimaniye kak logiko gnoseologicheskaya problema [Understanding as a logical gnoseological problem]. *Voprosy filosofii – Questions of philosophy*, 5, 164–169 [in Russian].
- Brudnyy, A.A. (1991). Ponimaniye i tekst [Understanding and text]. *Zagadka chelovecheskogo ponimaniya – Riddle of human understanding* (pp. 114–128). Moscow [in Russian].
- Bogin, G.I. (n.d.). Tipologiya ponimaniya teksta [Typology of text understanding]. *Linguistics-online.narod.ru*. Retrieved from <http://linguistics-online.narod.ru/index/0-240>
- Vinograd, T., & Flores, F. (1996). O ponimanii kompyuterov i poznaniya [About the understanding of computers and knowledge]. *Yazyk i intellect – Language and Intellect* (pp. 185–229). Moscow [in Russian].
- Gadamer, G.-G. (1988). *Istina i metod [Truth and method]*. Moscow : Progress [in Russian].
- Deyk, T.A. van, & Kinch, V. (1988). Strategii ponimaniya svyaznogo teksta [Strategies for understanding of coherent text]. *Novoye v zarubezhnoy lingvistike – New in foreign linguistics*, 23, 153–211 [in Russian].
- Dorofeyev, Yu.V. (2003). Problema sootnesennosti yazykovykh sredstv v khudozhestvennom tekste (na materiale stikhotvoreniya V. Vysotskogo «V dorogu zhivo...») [The problem of the correlation of linguistic means in an artistic text (on the material of V. Vysotsky's poem «On the Road quickly ...»)]. *Kultura narodov Prichernomor'ya – Culture of the Peoples of the Black Sea Region*, 38, 109–112 [in Russian].
- Zalevskaya, A.A. (1990). *Slovo v leksikone cheloveka. Psikholingvisticheskoye issledovaniye [The word in the human lexicon. Psycholinguistic research]*. Voronezh [in Russian].
- Zinchenko, V.P. (1997). Rabota ponimaniya [Work of Understanding]. *Psihologicheskaya nauka i obrazovaniye – Psychological Science and Education*, 3, 42–52 [in Russian].
- Znakov, V.V. (2005). *Psihologiya ponimaniya: Problemy i perspektivy [Psychology of Understanding: Problems and Perspectives]*. Moscow : Izd-vo «Institut psikhologii RAN» [in Russian].

- Isenbayeva, G.I. (2010). Metodologiya porozhdeniya vtorichnogo teksta: kognitivnyy aspekt [Methodology of secondary text generation: cognitive aspect]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Ufa [in Russian].
- Karpa, I.B. (2010). Funkcionalni ta pragmatichni charakteristiki interaktivnoi virtualnoi komunikacii (na materiali informacijno-dovidkovogo servisu Yahoo! Answers) [Functional and pragmatic characteristics of interactive virtual communication (on the basis of information and reference service Yahoo! Answers)]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Herson [in Ukrainian].
- Kostyuk, V.N. (1980). Obyasneniye, predkazaniye, ponimaniye [Explanation, prediction, understanding]. *Logiko gnoseologicheskiye issledovaniya kategorialnoy struktury myshleniya – Logico-gnoseological studies of the categorical structure of thinking* (pp. 246–261). Kyiv : Naukova Dumka [in Russian].
- Luriya, A.R. (1975). *Osnovnyye problemy neyrolingvistiki [The main problems of neurolinguistics]*. Moscow : Izd-vo Mosk. un-ta [in Russian].
- Maksymenko, S.D. (2010). *Zahalna psykholohiya [General Psychology]*. Kyiv : Tsentr uchbovoyi literatury [in Ukrainian].
- Moklytsya, A.V. (2005). *Movni dominanty khudozhnikh styliv polskoho modernizmu [Linguistic Dominants of Art Styles of Polish Modernism]*. *Candidate's thesis*. Lviv [in Ukrainian].
- Morozkina, E.A., & Nasanbaeva, É.R. (2013). Smyslovaya ynterpretatsiya teksta v hermenevtycheskoy modeli perevoda [The meaningful interpretation of the text in the hermeneutic model of translation]. *Vestnyk Bashkырskoho unyversyteta – Bashkir University Bulletin*, 18(1), 86–87 [in Russian].
- Nesterova, N.M. (2009). Psikholingvistika teksta, ili yest li smysl v tekste? [Psycholinguistics of the text, or is there any sense in the text?]. *Voprosy psikholingvistiki – Journal of psycholinguistics*, 9, 213–219 [in Russian].
- Novikov, A.I. (1999). Smysl: sem dichotomicheskikh priznakov [Sense: seven dichotomous signs]. *Teoriya i praktika rechevykh issledovaniy – Theory and practice of speech research* (pp. 132–144). Moscow : Moskovskiy gosudarstvennyy universitet [in Russian].
- Orap, M.O. (2014). *Psykholohichni osnovy orhanizatsiyi movlennyevoho dosvidu osobystosti [Psychological bases of organization of the individual speech experience]*. *Doctor's thesis*. Lutsk : Lutsk DU [in Ukrainian].
- Rakitov, A.I. (1986). Ponimaniye i ratsionalnost [Understanding and rationality]. *Voprosy filosofii – Questions of philosophy*, 7, 69–73 [in Russian].
- Rapoport, G.N., & Gerts, A.G. (2011). *Biologicheskyy i iskusstvennyy razum: CH. 1. Soznaniye, myshleniye i emotsii [Biological and artificial intelligence]*. *Soznanie, myshlenie i jemocii – Consciousness, thinking and emotions* (Vol. 1). Moscow : Knizhnyy dom «LIBROKOM» [in Russian].
- Selitskaya, L.A. (1976). Gnoseologicheskaya priroda ponimaniya [Epistemological nature of understanding]. *Candidate's thesis*. Leningrad [in Russian].
- Torndayk, E. (1935). *Protseess ucheniya u cheloveka [The process of teaching in humans]*. Moscow : Uchpedgiz [in Russian].
- Chepelyeva, N.V. (1992). *Psykholohiya chytannya navchalnoyi ta naukovoyi literatury v systemi profesiynoyi pidhotovky studentiv [Psychology of Academic and Scientific Literature Reading in the System of Students' Professional Training]*. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv : KDPI im. M.P. Drahomanova [in Ukrainian].

- Fedorova, O. (2014). *Eksperimentalnyy analiz diskursa [Experimental analysis of discourse]*. Moscow : Yazyki slavyanskoy kultury [in Russian].
- Akimoto, Y., Takahashi, H., Gunji, A., Kaneko, Y., Asano, M., Matsuo, J., Ota, M., Kunugi, H., Mazuka, R., & Yoko, Y. (2017). Alpha band event-related desynchronization underlying social situational context processing during irony comprehension: A magnetoencephalography source localization study. *Brain and Language*, 175, 42–46. doi.org/10.1016/j.bandl.2017.09.002
- Bitan, T., Kaftory, A., Meiri-Leib, A., Eviatar, Z., & Peleg, O. (2017). Phonological ambiguity modulates resolution of semantic ambiguity during reading: An fMRI study of Hebrew. *Neuropsychology*, 31(7), 759–777. doi: 10.1037/neu0000357
- Bosco, F.M., & Gabbatore, I. (2017). Theory of mind in recognizing and recovering communicative failures. *Applied Psycholinguistics*, 38(1), 57–88. doi.org/10.1017/S0142716416000047
- Cummine, J., Cribben, I., Luu, C., Kim, E., Bakhtiari, R., Georgiou, G., & Boliek, C.A. (2016). Understanding the role of speech production in reading: Evidence for a print-to-speech neural network using graphical analysis. *Neuropsychology*, 30(4), 385–397. doi.org/10.1037/neu0000236
- De Freitas, P.V., Peruzzi, Ella Da, Mota, M.M., & Deacon, S.H. (2018). Morphological awareness, word reading, and reading comprehension in Portuguese. *Applied Psycholinguistics*, 39(3), 507–525. doi.org/10.1017/S0142716417000479
- Downs, R.M., & Stea, D. (1973). Cognitive maps and spatial behavior: Process and product. In Downs, R.M. Stea (Eds.), *Image and environment* (pp. 8–26). Chicago: Aldine Publishing Company. DOI: 10.1002/9780470979587.ch41
- Foucart, A., Romero-Rivas, C., Gort, B.L., & Costa, A. (2016). Discourse comprehension in L2: Making sense of what is not explicitly said. *Brain and Language*, 163, 32–41. doi: 10.1016/j.bandl.2016.09.001
- Fodor, J.A. (1975). *The language of thought*. Harvard: Harvard University Press. DOI: 10.2307/2184356
- Giustolisi, B., Vergallito, A., Cecchetto, C., Varoli, E., & Lauro, L.J. (2018). Anodal transcranial direct current stimulation over left inferior frontal gyrus enhances sentence comprehension. *Brain and Language*, 176, 36–41. DOI: 10.1016/j.bandl.2017.11.001
- Graesser, A.C., Singer, M., & Trabasso, T. (1994). Constructing inferences during narrative text comprehension. *Psychological Review*, 101, 371–395.
- Graesser, A.C., Wiemer-Hastings, P., & Wiemer-Hastings, K. (2001). Constructing Inferences and Relations during Text Comprehension. In Sanders, Schilperoord & Spooren (Eds.), *Text representation: linguistic and psycholinguistic aspects* (pp. 21–26). Amsterdam / Philadelphia: Benjamins.
- Hahne, C., Goldhammer, F., Kröhne, U., & Naumann, J. (2018). The role of reading skills in the evaluation of online information gathered from search engine environments. *Computers in Human Behavior*, 78, 223–234. doi.org/10.1016/j.chb.2017.10.004
- Houghton, G. (2018). Action and perception in literacy: A common-code for spelling and reading. *Psychological Review*, 125(1), 83–116. doi: 10.1037/rev0000084
- Hubers, F., Snijders, T.M., & Hoop H. (2016). How the brain processes violations of the grammatical norm: An fMRI study. *Brain and Language*, 163, 22–31. doi: 10.1016/j.bandl.2016.08.006
- Mason, L., Scrimin, S., Zaccoletti, S., Tornatora, M.C., & Goetz, T. (2018). Webpage reading: Psychophysiological correlates of emotional arousal and regulation

- predict multiple-text comprehension. *Computers in Human Behavior*, 87, 317–326. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2018.05.020>
- McKoon, G., & Ratcliff, R. (1992). Inference during reading. *Psychological Review*, 99, 440–466.
- Myers, Jerome L., & Edward, J. O'Brien (1998). Accessing the discourse representation during reading. *Discourse Processes*, 26(2), 131–157. DOI: 10.1080/01638539809545042
- Ohadi, J., Brown, B., Trub, L., & Rosenthal, L. (2018). I just text to say I love you: Partner similarity in texting and relationship satisfaction. *Computers in Human Behavior*, 78, 126–132. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.08.048>
- Schank, R.C. (1986). *Explanation patterns: Understanding mechanically and creatively*. Hillsdale, N.J.: Erlbaum.
- Sharon, E.M., & Thompson-Schill, L. (2017). Tracking competition and cognitive control during language comprehension with multi-voxel pattern analysis. *Brain and Language*, 165, 21–32. <https://doi.org/10.1016/j.bandl.2016.11.002>
- Van den Broek, P., Young, M., Tzeng, Y., & Linderholm, T. (1999). The landscape model of reading. In H. van Oostendorp & S.R. Goldman (Eds.), *The construction of mental representations during reading* (pp. 71–98). Mahwah, NJ : Erlbaum.
- Zwaan, R.A., Langston, M.C., & Graesser, A.C. (1995). The construction of situation models in narrative comprehension: An event-indexing model. *Psychological Science*, 6(5), 292–297. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-9280.1995.tb00513.x>

АНОТАЦІЯ

У статті представлено аналіз сучасних теорій розуміння тексту. Для цього використано теоретичні методи і методики: дедуктивний, індуктивний методи, аналіз та синтез, узагальнення, систематизацію й моделювання, а також низку інтерпретаційних методів, що ґрунтуються на конкретних принципах системного, діяльнісного, когнітивного та організаційного підходів. Автор зазначає, що у сучасній психологічній літературі можна виокремити шість підходів до тлумачення розуміння: розуміння як пізнання, розуміння як осмислення, розуміння як інтерпретація, розуміння як процес розв'язування задач, розуміння як включення нових знань в досвід суб'єкта, розуміння як усвідомлення. З них лише чотири застосовуються щодо розуміння тексту. В результаті теоретичного аналізу здобутків зазначених підходів робиться висновок, що процес розуміння – це складний процес, що відбувається на кількох рівнях: від найпростішого – сприймання, через інтерпретацію (за допомогою мислення та пам'яті), до вищого рівня – свідомості, де відбувається емоційна ідентифікація й усвідомлення. В результаті розуміння у свідомості суб'єкта виникають певні організовані уявлення щодо тексту (модель, висновки, ментальна репрезентація), які у подальшому набувають вербальної форми, об'єктивуючись як вторинний текст (отриманий від реципієнта як реакція на прочитаний текст), у якому репрезентовані поняття

або вторинні смисли. Процес і результат розуміння залежать як від суб'єктивних (від досвіду реципієнта (аперцепції), його суб'єктивного стану на момент рецепції, культурного й історичного контексту), так і від об'єктивних факторів (текстових або смислових домінант). Контекст формує не лише попередні очікування, а й верифікує кінцевий результат розуміння – нові вторинні смисли, які певним чином узгоджуються з вже наявними у свідомості реципієнта, таким чином збагачується і переструктурується смисловий прошарок свідомості читача, що виявляється в решті-решт у зміні поведінки.

Ключові слова: розуміння, розуміння тексту, сприйняття, інтерпретація, емоційна ідентифікація, усвідомлення, досвід, знання, вторинний текст.

Акімова Наталія, Акімова Аліна. Понимание текста как специфический вид понимания

АННОТАЦИЯ

В статье представлен анализ современных теорий понимания текста. Для этого использованы теоретические методы и методики: дедуктивный, индуктивный методы, анализ и синтез, обобщение, систематизация и моделирование, а также ряд интерпретационных методов, основанных на конкретных принципах системного, деятельностного, когнитивного и организационного подходов. Автор отмечает, что в современной психологической литературе можно выделить шесть подходов к толкованию понимания: понимание как познание, понимание как осмысление, понимание как интерпретация, понимание как процесс решения задач, понимание как включение новых знаний в опыт субъекта, понимание как осознание. Из них только четыре применяются в понимании текста. В результате теоретического анализа достижений указанных подходов делается вывод, что процесс понимания – это сложный процесс, происходящий на нескольких уровнях: от простого – восприятия, через интерпретацию (с помощью мышления и памяти), до высшего уровня – сознания, где происходит эмоциональная идентификация и осознание. В результате понимания в сознании субъекта возникают определенные организованные представления относительно текста (модель, выводы, ментальная репрезентация), которые в дальнейшем приобретают вербальную форму, объективируясь как вторичный текст (полученный от реципиента как реакция на прочитанный текст), в котором представлены понятия или вторичные смыслы. Процесс и результат понимания зависят как от субъективных (от опыта реципиента (аперцепции), его субъективного состояния на момент рецепции,

культурного и исторического контекста), так и от объективных факторов (текстовых или смысловых доминант). Контекст формирует не только ожидания, но и верифицирует конечный результат понимания – новые вторичные смыслы, которые определенным образом согласуются с уже имеющимися в сознании реципиента, таким образом обогащается и переструктурируется смысловой слой сознания читателя, что проявляется в итоге в изменении поведения.

Ключевые слова: понимание, понимание текста, восприятие, интерпретация, эмоциональная идентификация, осознание, опыт, знания, вторичный текст.

